
РЕЦЕНЗІЯ
на науково-методичний посібник
**"Валеологічні стратегії сучасного уроку літератури
в умовах природовідповідної (ноосферної) освіти"**

**Шуляра В.І., кандидата педагогічних наук, доцента, заступника директора
з наукової роботи, завідувача кафедри мовно-літературної та художньо-естетичної
освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти,
заслуженого вчителя України**

Поява рецензованої роботи визначена важливими для суспільства проблемами радикальних змін у стратегії збереження людини, її здоров'я, інтелектуального й духовного потенціалу. Найскладнішим у цьому процесі автор вважає виховання в молодого покоління потреби "зберігати своє здоров'я упродовж усього життя та сформувати валеологічну компетентність, потребу цінувати те, що дала природа і батьки". Важлива роль у

розв'язанні складних завдань сучасності належить, безумовно, навчальним закладам. Оскільки дитина більшу частину свого життя проводить на уроках, заняттях, основи здоров'язбереження мають закладатися в школі. Значущість валеології як основи цієї стратегії є очевидною. Шуляр В.І. досить скрупульозно аналізує її теоретико-методичні і практичні досягнення з метою виявлення валеологічних стратегій літератур-

ної освіти в загальноосвітніх закладах. Значну увагу в теоретичних розділах науково-методичного посібника автор приділяє валеологізації сучасного уроку літератури з позиції психології, що дає змогу розглядати різні підходи до планування вчителем практичної діяльності учнів з урахуванням рівнів їхньої працездатності, сприйняття та уваги; з урахуванням темпераменту, сприйняття навчального матеріалу каналом, який домінує; з урахуванням функціональної асиметрії півкуль головного мозку і у зв'язку з цим розмежування учнів.

Узагальнені дані дослідження автор часто матеріалізує графічно, зокрема: в унаочненні (С.15) означено активні зони уваги учнів на уроці та кризові точки у сприйнятті матеріалу. Варто зазначити, що таким чином Шуляр В.І. прагне валеологізувати й роботу вчителя.

Важливі акценти в посібнику зроблено на валеологію як ноосферну науку, як основу природовідповідного навчання в системі уроків літератури, в якій закладено тактику пізнання валеології, вектор якої спрямовано від фізичної складової до вершини (духовної), тактика ж оздоровлення спрямована від вершини (духовної складової) до основи піраміди — соматичної (фізичного здоров'я). У свою чергу такий підхід до структурної моделі людини і її зовнішніх (просторових) складових дозволяє створити просторову матрицю уроку літератури, вивчення літератури як предмета та забезпечення літературної освіти в цілому, що базується на законах функціонування людини та трьох завданнях її життя: виживання, репродукції, реалізації себе як особистості.

На виховання всебічно розвиненої, гармонійної особистості, "виведення" її на високий загальнолюдський культурний рівень, соціалізацію в якісно нових умовах, формування здатності вибудовувати свою власну траєкторію акме-розвитку спрямовано розроблені автором методичні стратегії і тактики валеологізації сучасного уроку літератури. Цій проблемі присвячено наступні розділи науково-методичного посібника.

В основу методичної стратегії і тактики валеологізації сучасного уроку літератури Шуляр В.І. закладає міждисциплінарний комплекс інтегрованих знань із різних наук (філософія, психологія, фізіологія, педагогіка, літературознавство, мистецтво, лінгводидактика, україно-народо-людинознавство, валеологія та ін.), які необхідні для реалізації змісту літературної освіти з метою формування компетентного учня-читача й учителя-словесника, здатних до сталого акме-розвитку за самостійно вибудованою системою цінностей на фасилітативній основі. В роботі автор чітко, в логічній послідовності подає реалізацію стратегічних напрямів і тактичних дій суб'єктів літературної освіти в едукативному просторі з дотриманням психологічних вимог, дидактико-методичних особливостей, валеологічних норм, здоров'язбережувальної моделі уроку, що здійснюється за рахунок

- позитивної мотивації читацької діяльності на уроці літератури,
- розв'язування літературно-мистецьких завдань валеологічного спрямування,
- урахування індивідуальних стилів та можливостей суб'єктів літературної освіти,
- забезпечення умов рухової активності учнів-читачів у процесі формування літературної компетентності,

— забезпечення рефлексивності дій суб'єктів уроку літератури.

Розроблена автором методика націлена, зокрема, на формування здоров'язбережувальної компетентності, яка розуміється як комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, що спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я — свого та оточення — на уроках і в позаурочній діяльності. Крім того, здоров'язбережувальна технологія включає і формування в учнів необхідних знань, умінь і норм здорового способу життя, вироблення навичок демонстрування перспектив їх використання в житті та професійно-фаховій діяльності (компоненти такої технології автор демонструє на Рис. С.65). У рецензованій роботі значна увага приділяється тому, як упровадження та використання технологій здоров'язбережувального спрямування має відповідати системі як загальнометодичних принципів, методів і прийомів, так і специфічних.

Цікавим для учителя-словесника, на нашу думку, буде поданий у роботі ретроспективний огляд музикотерапії, її педагогічний потенціал та прийоми використання на уроках літератури. Автор доводить, що музикотерапія допомагає учням-читачам увійти в ритм художнього твору, заглибитися і сприйняти гармонію змісту і форми тексту, красу й піднесеність побачити (відчути) внутрішнім зором, пережити описане глибинними струнами душі, оволодіти етичними нормами тощо, щоб набути гармонійних природі навиків.

Досить актуальною для сучасного уроку взагалі і літератури зокрема є проблема розуміння важливості й необхідності проведення рефлексивних дій суб'єктами педагогічного процесу. Отож, на наш погляд, розроблена автором методика організації рефлексії на уроці літератури, що подана у четвертому розділі посібника, сприятиме озброєнню суб'єктів літературної освіти системою навиків до рефлексування, формуванню рефлексивної компетентності, що передбачає здатність "кожного до ефективного й адекватного само-і взаємоосмислення, а також до само- і взаємооцінювання стану, спільної діяльності, результатів читацької співпраці та прогнозування нових перспектив розвитку акме-якостей конкурентоспроможної Я-особистості".

Особливо в пригоді вчителю-словеснику стануть підрозділи книжки, у яких подаються практичні рекомендації щодо застосування технологічних прийомів рефлексії в діяльності суб'єктів літературної освіти та зразки методичних моделей уроків літератури, навчальних ситуацій для забезпечення валеологічного спрямування уроку, усвідомлення інформації учнями-читачами для досягнення кінцевого результату в процесі вивчення літературної теми.

Робота кандидата педагогічних наук Шуляра Василя Івановича "Валеологічні стратегії сучасного уроку літератури в умовах природовідповідної (ноосферної) освіти" актуалізована суспільними і культурологічними чинниками, завданнями сучасної освіти. Виданий посібник матиме теоретичну і практичну значущість.

Рецензент **Н.М. Логвіненко**,
старший науковий співробітник,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії літературної освіти
Інституту педагогіки НАПН України